

Sygn. akt II UK 109/13

POSTANOWIENIE

Dnia 24 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z wniosku E. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 czerwca 2013 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 18 października 2012 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 października 2012 r. Sąd Apelacyjny w [...] – w sprawie E. K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B. o prawo do emerytury oddalił apelację E. K. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. z dnia 30 stycznia 2012 r., oddalającego odwołanie ubezpieczonego od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. z dnia 27 września 2011 r., odmawiającej przyznania prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.).

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego (w całości) ubezpieczony zaskarżył skargą kasacyjną. Skargę oparto na pierwszej podstawie kasacyjnej określonej w przepisie art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na przyczyny przyjęcia skargi do rozpoznania określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c.

Wskazano na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz istnienie potrzeby wykładni budzących rozbieżność w orzecznictwie sądów regulacji rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r., Nr 8 poz. 43) w zakresie dotyczącym wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia, przez wyjaśnienie „czy: nazwy branż wymienionych jako działy w tym załączniku mają znaczenie normatywne, jest w nich zakodowana norma prawna, a w wypadku stwierdzenia, że mają one znaczenie normatywne, wyjaśnienie, czy: - zaliczenie pracy danego rodzaju, będącego punktem danego działu wykazu A rozporządzenia, do pracy w warunkach szczególnych, jest determinowane wykonywaniem tej pracy akurat w tej branży, która występuje jako dział wykazu, w którym wymieniono ten rodzaj pracy jako punkt, czy też nazwa branży jest tylko elementem normy i tworzy normę dopiero w sumie z rodzajem pracy będącym punktem danego działu, ale nie determinuje kwalifikacji danej pracy jako pracy w warunkach szczególnych”.

W ocenie skarżącego występuje rozbieżność co do tego, czy przyporządkowanie w wykazie A załącznika do rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego danego rodzaju pracy do określonej branży determinuje wykluczenie pracy konkretnego ubezpieczonego z zakresu pracy w szczególnych warunkach, jeżeli nawet jest to praca zbieżna z rodzajem pracy ujętym w wykazie, ale praca była świadczona w przedsiębiorstwie innej branży, niż zaszeregowanie tego rodzaju pracy w wykazie. Wskazano, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego podnosi się, że powiązanie poszczególnych rodzajów pracy wymienionych w wykazie A załącznika do rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego z poszczególnymi gałęziami gospodarki skutkuje tym, że za pracę w szczególnych warunkach nie może być uznana praca przyporządkowana w wykazie do branży, do której pracodawca zatrudniający pracownika nie przynależał. Miałoby to wynikać z tego, że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale przemysłu

jest umiejscowione (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, Lex nr 901652; z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, Lex nr 619638; z dnia 19 marca 2012 r., II UK 166/11, Lex nr 1171002). Równolegle w orzecznictwie podnosi się, że z przywileju przejścia na emeryturę w niższym wieku emerytalnym, przysługującego pracownikom zatrudnionym w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, mogą korzystać wyłącznie pracownicy, którzy byli rzeczywiście zatrudnieni stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w szkodliwych warunkach pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2012 r., I UK 227/11, Lex nr 1157544). Stanowisko to wynika z tego, że praca w warunkach szczególnych to praca, w której pracownik w sposób znaczny jest narażony na niekorzystne dla zdrowia czynniki, co wynika wprost z przepisu art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Motyw przyświecający ustawodawcy w stworzeniu instytucji przewidzianej w przepisie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych opiera się na założeniu, że praca wykonywana w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też osoba wykonująca taką pracę ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 20/09, Lex nr 515698). W konsekwencji przyjmuje się, że dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2011 r., I UK 393/10, Lex nr 950426; z dnia 5 czerwca 2012 r., II UK 277/11, Lex nr 1214997). W ocenie skarżącego uzasadnione jest stanowisko odmienne od wcześniej przytoczonego, zgodnie z którym przyporządkowanie określonej pracy, a co za tym idzie pracodawcy, do określonej w wykazie branży przemysłowej, tylko wtedy ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w warunkach szczególnych, jeśli jej uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia wynika właśnie z jej branżowej specyfiki (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2008 r., I UK 381/07, Lex nr 494112).

Wskazano, że oczywista zasadność skargi kasacyjnej wynika z przyjęcia za podstawę rozstrzygnięcia przez Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku wadliwej

wykładni pkt 25 działu XIV wykazu A załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przez przyjęcie, że przez oddział będący w ruchu, w którym jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, należy rozumieć oddział, w którym jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, polegające na realizacji zasadniczej produkcji przedsiębiorstwa lub służące utrzymaniu ruchu zasadniczej produkcji, a praca odbywa się w systemie zmianowym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Przepis art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaga, aby wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowił odrębny element pisma niezależny od przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Uzasadnienie wniosku natomiast powinno nawiązywać do przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Spełnienie wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. powinno zatem przybrać formę wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wskaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Poprzestanie w tym zakresie na sformułowaniu podstaw kasacyjnych i ich uzasadnieniu jest niewystarczające, bo chociaż przy konstruowaniu obu wymaganych elementów skargi argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy bada je na różnych etapach postępowania kasacyjnego.

Chociaż uzasadnienie wniosku o przyjęcie rozpatrywanej skargi kasacyjnej do rozpoznania zostało oparte na przyczynach przyjęcia skargi do rozpoznania

określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c., nie można uznać, że skarżący wykazał istnienie tych przesłanek.

Zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wtedy Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004, Nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004, nr 7-8, s. 51). W myśl utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego, istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienie z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468). Z tego względu nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa ani nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu. Ponadto rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego lub wątpliwości interpretacyjnych nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty skarżącego skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (por. np. postanowienie

Sądu Najwyższego dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 Nr 13, poz. 5).

Wątpliwości skarżącego – przedstawione w uzasadnieniu wniosku jako istotne zagadnienia prawne – zostały rozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym stwierdza się, że wynikające z wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia, przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej (por. wyrok z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638, w którym zajęto stanowisko, że „wyodrębnienie poszczególnych prac ma charakter stanowiskowo - branżowy. Pod pozycjami zamieszczonymi w kolejnych działach wykazu wymieniono bowiem konkretne stanowiska przypisane danym branżom, uznając je za prace w szczególnych warunkach uprawniające do niższego wieku emerytalnego. Taki sposób kwalifikacji prawnej tychże prac nie jest dziełem przypadku. Specyfika poszczególnych gałęzi przemysłu determinuje bowiem charakter świadczonych w nich prac i warunki, w jakich są one wykonywane, ich uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia. Nie można zatem swobodnie, czy wręcz dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały one przypisane w tym akcie prawnym.”). Również w wyroku z dnia 3 czerwca 2008 r., I UK 381/07 (LEX nr 494112) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że przyporządkowanie określonej pracy do określonej w wykazie branży przemysłowej ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w warunkach szczególnych, gdy uciążliwość i szkodliwość pracy dla zdrowia wynika właśnie z jej branżowej specyfiki.

Zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem Sądu Najwyższego skarżący – opierając wniosek o przyjęcie jego skargi do rozpoznania na przyczynie przyjęcia skargi określonej w przepisie art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. – powinien określić, które przepisy wymagają wykładni, ale także wskazać, na czym polegają poważne wątpliwości związane ze stosowaniem tych przepisów wraz z podaniem doktrynalnego lub orzeczniczego źródła tych wątpliwości (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Konieczne jest opisanie tych wątpliwości, wskazanie argumentów, które

prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 3 listopada 2003 r., II UK 184/03, z dnia 22 czerwca 2004 r., III UK 103/04, czy też z dnia 17 grudnia 2007 r., I PK 233/07 – OSNP 2009/3-4/43). Jeżeli zaś skarżący powołuje się na rozbieżności w orzecznictwie sądowym, to zobowiązany jest przytoczyć te rozbieżne orzeczenia Sądów, przy czym musi wykazać, że występująca w nich rozbieżność ma swoje źródło w różnej wykładni przepisu, albo wykazać, że wykładnia dokonana przez Sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2008 r., II CSK 21/08 - LEX nr 794605). Ponadto, ze względu na publiczne cele jakie ma do spełnienia rozpoznanie przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej, skarżący powinien także wykazać celowość dokonania wykładni przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 października 2012 r., III SK 15/12 – LEX nr 1228636 oraz z dnia 19 października 2012 r., III SK 13/12 - LEX nr 1228618).

O rozbieżności w orzecznictwie sądowym w rozumieniu przepisu art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nie świadczą powołane w uzasadnieniu wniosku przez autora rozpatrywanej skargi kasacyjnej orzeczenia Sądu Najwyższego. Przede wszystkim dotyczą one odmiennych problemów – z jednej strony charakteru prawnego konkretnych stanowisk przypisanych danym branżom i ich systematyki w rozporządzeniu z 1983 r. w kontekście oceny pracy wykonywanej w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jako przesłanki prawa do emerytury w obniżonym wieku przyznawanej na podstawie przepisu art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS; z drugiej zaś strony powołane judykaty przedstawiają stanowisko co do charakteru prawnego emerytury w obniżonym wieku na podstawie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, że z przywileju przejścia na emeryturę w niższym wieku emerytalnym, przysługującego pracownikom zatrudnionym w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, mogą korzystać wyłącznie pracownicy, którzy byli rzeczywiście zatrudnieni stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w szkodliwych warunkach pracy. Nie jest więc dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w

szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika, z czego a contrario wynika, że mogą i powinny być uwzględnione takie równocześnie wykonywane czynności, które miały szkodliwy wpływ na zdrowie zatrudnionego, bo zostały uznane przez ustawodawcę za pracę w warunkach szczególnych. Nie ma zatem sugerowanej w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania rozbieżności w orzecznictwie sądowym, ponieważ powołane orzeczenia dotyczą odmiennych – jak to wyżej przedstawiono – kwestii dotyczących charakteru prawnego pracy wykonywanej w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jako przesłanki prawa do emerytury określonej w przepisie art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Wykazanie podnoszonej w skardze oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) – jako przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania – wymagałoby przedstawienia tego, w czym wyraża się „oczywista zasadność” skargi oraz argumentacji wykazującej, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona. Chodzi tu o wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08 – LEX nr 494134; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08 – LEX nr 490364). W niniejszej sprawie stan taki nie występuje. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w tym zakresie nie uwzględnia w ogóle wiążących Sąd Najwyższy – stosownie do przepisu art. 398¹³ § 2 k.p.c. – ustaleń stanowiących podstawę faktyczną zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w [...], zgodnie z którymi skarżący pracy w szczególnych warunkach nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy; dokonywał on bowiem napraw nie tylko na oddziałach będących w ruchu, ale na terenie całego zakładu (np. w warsztacie elektryka samochodowego i naprawy wózków, w warsztacie głównego mechanika, stolarni, lakierni, akumulatorowi i były to naprawy nie tylko bieżące ale i planowane). Ponadto – jak to wynika z podstawy faktycznej

zaskarżonego wyroku – naprawy te nie dotyczyły wyłącznie agregatów i urządzeń służących utrzymaniu ruchu produkcji, ale także były to naprawy wózków akumulatorowych, urządzeń w warsztacie samochodowym. Powyższe ustalenia faktyczne stanowiły płaszczyznę subsumcyjną przedstawionych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przepisów prawa materialnego i uznania, że skarżący w spornym okresie nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wymienionej w wykazie A działu XIV poz. 25 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (bieżąca konserwacja agregatów i urządzeń oraz prace budowlano-montażowe i budowlano-remontowe na oddziałach będących w ruchu, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie).

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c.